

การจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทาง
พระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดเชียงราย
Conflict Management and Reconciliation Promotion Based on
Buddhism Approach : A Case Study of 5-precept Maintenance
Village Project in Chiang Rai Province

ณัฐพงศ์ รักงาม* ทศพล พงษ์ดี๊ะ

อาจารย์ประจำหลักสูตรการปกครองท้องถิ่น สำนักวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Nattapong Rakngam* Thospon Pongta

Lecturer of Local Government Program, School of Public administration,
Chiangrai Rajabhat University
tokyungman@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษานโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแผนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพุทธศาสนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 3) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนาภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดเชียงราย โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้กำหนดแนวทางการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการค้นคว้าเก็บข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ และงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา และ 2) การวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ผลการศึกษาพบว่า

แนวคิดการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกเป็น 2 แนวทางด้วยกัน แนวทางแรก คือ หลักธรรมในการสร้างความปรองดองและสามัคคี ได้แก่ สังคหวัตถุ 4, พรหมวิหาร 4, สารณียธรรม 6 เป็นต้น แนวทางที่สอง คือ หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ปฏิบัติเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความปรองดองประกอบไปด้วย

1) อดิ 4, ฆราวาสธรรม, สัปปริสธรรม รวมไปถึงการรักษาศีล 5 ซึ่งหมายถึงข้อปฏิบัติบนขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อควบคุมความประพฤติทั้งกาย วาจา และใจให้เป็นปกติ และนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคม

นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแผนการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพุทธศาสนา เกิดขึ้นจากมาตรการของคณะรักษาความสงบแห่งชาติในการสร้างความปรองดองและสมานฉันท์เพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสังคม ดังนั้นจึงมีลักษณะของการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายแบบ top-down คือคำสั่งถูกกำหนดจากหน่วยงานของรัฐแต่เพียงอย่างเดียว โดยกำหนดให้กรมการศาสนาเป็นหลักสำคัญในการขับเคลื่อน จากยุทธศาสตร์ 4 ประการคือ 1) ส่งเสริม สนับสนุน บทบาทของภาคคณะสงฆ์ องค์การทางศาสนาในการนำมิติศาสนามาแก้ไขปัญหาวิกฤติของชาติ 2) พัฒนากลไกกระบวนการขับเคลื่อนนำมิติทางศาสนาสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย 3) การสร้างค่านิยมและปลูกจิตสำนึกให้คนไทยปรองดองสมานฉันท์ และ 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการขับเคลื่อนงาน เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นปัจจัยประการสำคัญต่อการจัดการความขัดแย้งคือความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่ต้องขับเคลื่อนและเป็นผู้กำหนดแนวทางร่วมกัน

กระบวนการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนา ภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดเชียงราย ได้ดำเนินการเป็นไปตามกรอบระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการหลากหลายประการ เช่น ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจของผู้ดำเนินโครงการและประชาชน ปัญหาการไม่ได้รับสนับสนุนทางด้านงบประมาณ ปัญหาเกณฑ์การวัดผลประเมินผลซึ่งไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนการสมัครเข้าร่วมโครงการฯ กับการลดปัญหาคความขัดแย้งหรือส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของประชาชนในสังคม เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวส่งผลสำคัญต่อการดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งจะสิ้นสุดโครงการฯ ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2560

ข้อเสนอแนะในการศึกษา ในการสร้างความปรองดองและแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ประเด็นสำคัญคือการสร้างความเข้าใจของคู่ขัดแย้งผ่านการพูดคุย ทั้งในระดับกลุ่มแกนนำและกลุ่มประชาชนผู้ได้รับผลกระทบเพื่อแสดงทัศนะและสร้างความเข้าใจ, การจัดทำยุทธศาสตร์ มาตรการและแผนการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพุทธศาสนา ควรให้หน่วยงานในระดับล่างและประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนิน

โครงการและควรปรับปรุงกระบวนการดำเนินโครงการฯ เช่น ลดเกณฑ์ร้อยละของจำนวนผู้สมัคร สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการฯ และกำหนดเกณฑ์ในเชิงคุณภาพให้มีกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริงและสามารถวัดผลประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ : การจัดการความขัดแย้ง ความปรองดอง โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

Abstract

The objectives of this research on conflict management and reconciliation promotion based on Buddhism Approach : a case study of 5-precept Maintenance Village Project in Chiang Rai Province were: 1) to examine the theoretical concept on conflict resolution based on Buddhism; 2) to investigate policy, strategies, and solutions on conflict problems and reconciliation promotion based on Buddhism; and 3) to study the process on conflict management and reconciliation promotion based on Buddhism under the 5-precept maintenance village project in Chiang Rai province. This qualitative research was divided into two sections: 1) Documentary Research on academic documents, textbooks, research and academic papers related to the topic under investigation; and 2) Field Research by means of using interview with the sample group for collecting the data. The findings were showed as follows.

The concept for conflict management based on Buddhism could be divided into 2 approaches. The first was using dhamma principles to promote reconciliation and harmony which included the use of Sangahavattthu 4, Brahnavihara 4, and Saraniyadhamma 6. The second was applying dhamma principles in order to reduce conflict and build reconciliation which included Agati 4, Gharavasa-dhamma, Sappurisadham, and 5-precept maintenance which referred to basic practice for human in controlling their physical, verbal, and mental behaviors in order to achieve normalcy and peaceful living of their life and society.

Policy, strategies, and measures for conflict resolution and reconciliation promotion based on Buddhism were evolved from the measures mandated by National Council for Peace and Order (NCPO) in promoting reconciliation and harmony to resolve conflicts in the society. Therefore, the nature of policy and strategies was clearly the top-down pattern in that the command was directed through government agencies by using Department of Religious Affairs as the key mechanism to drive 4 strategies including: 1) Promote and support the roles of monk assembly to use religious advantages in solving the problems; 2) Develop the process in using religious mechanism to drive reconciliation and harmony in Thai society; 3) Construct the values and raise consciousness for Thai people regarding to reconciliation and harmony; and 4) Develop the system for effective administration of activities to promote reconciliation and harmony of people in the nation. So, the key influential factor affecting conflict management was cooperation or participation of the involved individuals and parties needed in driving and determining this movement together.

The process for conflict management and reconciliation promotion based on Buddhism under the 5-precept maintenance village in Chiang Rai province was implemented in accordance with the determined timeframe. However, some problems and obstacles in implementing the project were observed. For example, the lack of knowledge and understanding of project administrator and people; inadequate budget support; project evaluation criteria were not clear and unable to explain the relationship between the number of project applicants and reduction of conflict or the 5-precept encouragement of people in the society. These problems clearly held the influential effect toward the implementation of the 5-precept maintenance village project in which the project would be finished in September 2016.

The findings suggested the key recommendations for reconciliation promotion and conflict countermeasure. That is, build understanding among

conflict counterpart by means of talking whether it is at the levels of leader or the affected group of people in order that they could express their view and build understanding. Development strategies and plans for conflict resolution based on Buddhism should allow participation of people at the grass root level to join in the project administration and should improve the process in project administration such as reduce the percentage criteria of project applicants, provide adequate budget support, develop practical activities implementation and concrete evaluation criteria using qualitative approach.

Keywords : Conflict Management, Build Reconciliation,
5-precept Maintenance Village Project

บทนำ

การถูกระทำอันโหดร้ายทารุณต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันนั้น ปรากฏให้เห็นอยู่อย่างเนืองๆ ในสังคมโลกปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจรัฐ การสูญเสียผลประโยชน์ ความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ทั้งในระดับกลุ่มขนาดใหญ่หรือระดับปัจเจก ล้วนมีจุดเริ่มต้นมาจากความขัดแย้งแทบทั้งสิ้น ดังที่ สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2545 : 17) ได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับความขัดแย้งโดยชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่อาจเกิดขึ้นได้แม้กระทั่งต่อตนเองและผู้อื่น อาจเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคล หรือระหว่างกลุ่มบุคคล ทั้งภายในองค์กรเดียวกันและระหว่างองค์กร ความขัดแย้งอาจเกิดจากแนวความคิดในเรื่องวิธีการและเป้าหมายที่แตกต่างกัน สำหรับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา นับว่ารุนแรงยิ่ง อุวรรณโณ (2553) ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า ความขัดแย้งในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำที่ยุติลงด้วยการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน 2475, ความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ระหว่างรัฐไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยตั้งแต่ปี 2492-2525 ซึ่งสิ้นสุดลงด้วยนโยบายการให้อภัย ตามคำสั่งที่ 66/2523, ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลเผด็จการกับกระแสเรียกร้องประชาธิปไตยของประชาชน อันก่อให้เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516, 6 ตุลาคม 2519 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 โดยผลพวงของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนำมาซึ่งความบอบช้ำและ

ความสูญเสียที่มีอาจประเมินค่าได้สำหรับสังคมไทย ทั้งในด้านจิตใจและความรู้สึกของประชาชนผู้สูญเสีย ในอีกมิติหนึ่งอาจมองว่านี่คือพัฒนาการของวิถีทางประชาธิปไตยแต่โดยเนื้อแท้แล้วกลับซ่อนเร้นไปด้วยการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายออกเป็นกลุ่มต่างๆ ซึ่งถูกบ่มเพาะอุดมการณ์ในความแตกต่างทางแนวคิดและรสนิยมอันต่างกันอีกครั้งหนึ่ง

ความขัดแย้งในสังคมไทยได้ก่อตัวขึ้นอีกครั้งเมื่อปลายปี 2548 อันเป็นความขัดแย้งที่แบ่งประชาชนออกเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจน ภายใต้เงื่อนไขความแตกต่างของอุดมการณ์ทางการเมือง จนเกิดการปะทะสังสรรค์ทางความคิดที่แผ่ไฉ้วด้วยความรุนแรง สถานการณ์ความขัดแย้งดังกล่าวที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเกือบทศวรรษที่ผ่านมา ในส่วนหนึ่งแสดงถึงบทบาทภาคประชาชนเริ่มต้นตัวให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันกระบวนการกล่อมเกลางานความคิดที่แกนนำแต่ละกลุ่มสร้างขึ้นผ่านวาทกรรมทางการเมืองก็ซับซ้อนควบคู่ไปด้วย บ่อยครั้งเกิดการเผชิญหน้าและกระทบกระทั่งกันระหว่างมวลชนจนบานปลายกลายเป็นความรุนแรงซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมในหลายด้าน จากสถานการณ์ดังกล่าวคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) จึงได้เข้ายึดและควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองของคนในชาติให้กลับคืนสู่สภาวะปกติฟื้นฟูความสงบเรียบร้อย ความรู้สึกสามัคคี และความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทยอีกครั้งหนึ่ง

มาตรการสำคัญของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความแตกแยกในสังคมไทยพร้อมทั้งการสร้างความปลอดภัยและสันติภาพ คือ การมอบหมายให้สถาบันทางพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นสถาบันหลักที่เสริมสร้างความมั่นคงและแก้ไขปัญหาวิกฤตของชาติมาโดยตลอด โดยผลักดันออกมาในรูปของแผนการสร้างความปลอดภัยและสันติภาพของคนในชาติด้วยมิติทางศาสนา ผ่านการดำเนินโครงการสร้างความปลอดภัยและสันติภาพโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5" โดยกำหนดรูปแบบในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในรูปของการบูรณาการความร่วมมือทั้งจากคณะสงฆ์ ภาคส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ภาคเอกชน องค์กร สมาคม มูลนิธิ และภาคประชาชน ตลอดทั้งองค์กรเครือข่ายความร่วมมือทางพระพุทธศาสนาทุกภาคส่วน ในรูปของคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน เพื่อสร้างสังคมประเทศชาติ ให้มีความปลอดภัยและสันติภาพ

จังหวัดเชียงรายเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งในทางการเมืองค่อนข้างสูงและได้ดำเนินโครงการสร้างความปลอดภัยและสันติภาพโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

"หมู่บ้านรักษาศีล 5" เช่นเดียวกัน โดยได้ดำเนินการตามโครงการฯเป็นไปตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามภายใต้การการดำเนินงานกิจกรรมพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการเนินการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่างคณะสงฆ์ ปัญหาจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ ปัญหาความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อการเข้าร่วมโครงการ ดังนั้นกลุ่มผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดเชียงราย โดยกำหนดประเด็นการศึกษาไว้ 3 ประเด็น คือ แนวคิดการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา, นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแผนการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนาและศึกษากระบวนการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนาภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดเชียงราย เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและเสริมสร้างวิธีการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างความสามัคคีและสร้างความสมานฉันท์ในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษานโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแผนการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนา ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนาภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษากาการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดเชียงราย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดแนวทางการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน (1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการค้นคว้า เก็บข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ และงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา และ (2) การวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยได้กำหนดกลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5"

ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย กลุ่มผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 13 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตพื้นที่เชียงราย ประกอบไปด้วยกลุ่มแรกพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ประจำจังหวัดเชียงรายจำนวน 4 ท่าน ได้แก่ รองเจ้าคณะจังหวัด ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขานุการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประจำจังหวัดเชียงราย และเจ้าอาวาสวัดหัวฝาย อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย กลุ่มที่สองข้าราชการและเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย จำนวน 4 ท่าน และกลุ่มที่สามผู้นำชุมชน ครูโรงเรียนเทศบาล 6 นครเชียงราย และประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 5 ท่าน โดยกำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi - structured Interview Form) ซึ่งคำถามในการสัมภาษณ์ถูกสร้างขึ้นภายใต้กรอบของคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการครบถ้วนตรงตามประเด็นการ นอกจากนี้ยังได้ใช้กระบวนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย และการเข้ารับฟังการประชุมในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่จัดขึ้นโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายในวาระต่าง ๆ

สำหรับการจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล กลุ่มผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารด้วยการตีความและเรียบเรียงตรวจสอบกับหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ซึ่งได้จากการจดบันทึกมาวิเคราะห์โดยการเทียบเคียงแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากนั้นจึงทำการนำเสนอในรูปแบบของการบรรยาย (descriptive) โดยได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานโดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแผนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพุทธศาสนารวมไปถึงข้อมูลการดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5" ทั้งในระดับประเทศและในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์จากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งกระทำไปพร้อมกับการจัดเก็บข้อมูลในลักษณะของการตรวจสอบทันทีในช่วงเวลาของการวิเคราะห์ จนเข้าสู่ขั้นตอนการสรุปผลการวิเคราะห์ และในขั้นตอนสุดท้าย ทำการวิเคราะห์ ประมวลผลข้อมูล รวมไปถึงทำการอภิปรายผ่านแนวคิด ทฤษฎีและจัดทำรายงานการวิจัยเพื่อนำเสนอข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเข้ามาจัดการความขัดแย้งทางสังคม ในทางพุทธศาสนามองว่าความขัดแย้งถือได้ว่าเป็นทุกข้ออย่างหนึ่ง ดังนั้นในการจัดการปัญหาความขัดแย้งหากนำหลักอริยสัจ 4 หรือความจริง 4 ประการ ก็จะเห็นกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งได้อย่างเป็นระบบนั่นคือ หากความขัดแย้งเป็นทุกข์แล้ว พุทธศาสนาเห็นว่าจะต้องมองให้ถึงสมุทัยคือสาเหตุของทุกข์ ด้วยเหตุนี้เมื่อจะระงับความขัดแย้งจึงจำต้องมองให้เห็นถึงสาเหตุของความขัดแย้งและจัดการกับสาเหตุ โดยสาเหตุของความขัดแย้งจะประกอบไปด้วยสาเหตุ 3 ประการ คือ 1) ผลประโยชน์ทางวัตถุ 2) อำนาจ ศักดิ์ศรี และ 3) ลัทธิ ความเชื่อ อุดมการณ์ นอกจากนี้การที่บุคคลหรือคู่ขัดแย้งต่างยืนกรานในจุดยืนของตนด้วยความยึดมั่นอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการ คือ ตัณหา มานะ และทิฏฐิ รวมทั้งกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีกระทำได้ไม่เหมาะสม เช่น เจรจาด้วยอารมณ์โกรธ เกลียด ใช้ความรุนแรง ไม่รับฟังความคิดเห็นหรือใช้ท่าทีไม่สุภาพ มีผลอย่างมากในการเพิ่มหรือลดความขัดแย้ง พระไพศาล วิสาโล (2552, 2 - 5) นอกจากนี้การศึกษาการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนาสามารถนำเสนอแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองโดยแบ่งออกเป็น 2 แนวทางด้วยกัน

แนวทางแรก คือหลักธรรมะในการสร้างความปรองดองและสามัคคี ได้แก่ 1) สังคหวัตถุ 4 คือ หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ซึ่งประกอบไปด้วย ทาน (การให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น) ปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ) อตถจริยา (การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสมานัตตตา (การประพฤติตัวอย่างมีความเสมอต้นเสมอปลาย) 2) พรหมวิหาร 4 หมายถึง หลักธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐหรือธรรมประจำใจอันประเสริฐเพื่อกำกับความประพฤติ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา 3) สารณียธรรม 6 หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง ธรรมที่ทำให้อยู่ร่วมกันหรือในบางครั้งเรียกว่าหลักธรรมแห่งความรักและความสามัคคี 6 ประการ ได้แก่ เมตตากายกรรม เมตตาวาจากรรม เมตตามโนกรรม สารณโณคิตา (การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร) สีสสามัญญตา (ความรักใคร่สามัคคี รักษาดีอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตามสถานะของตน) ทิฏฐิสามัญญตา (การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น)

แนวทางที่สอง คือ หลักธรรมที่ประยุกต์ปฏิบัติเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความปรองดอง ประกอบไปด้วย 1) อคติ 4 หรือทางที่ไม่ควรประพฤติผิดหรือความไม่เป็นธรรม 4 ประการ ได้แก่ ฉันทาคติ (ความลำเอียงเพราะชอบพอ) โทสาคติ (ความลำเอียงเพราะโกรธหรือชิงชัง) โมหาคติ (ความลำเอียงเพราะหลง) และภยาคติ (ความลำเอียงเพราะกลัว) 2) ขรवासธรรม คือ ธรรมสำหรับผู้ครองเรือนซึ่งควรมียู่ประจำเพื่อทำให้ชีวิตและสังคมเป็นสุขประกอบไปด้วย สัจจะ (มีความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐาน) ทมะ (ฝึกตน ช่มจิต และรักษาใจ บังคับตัวเองเพื่อลดและละกิเลส) ขันติ (อดทนอดกลั้นต่อการบีบบังคับของกิเลส) จาคะ (เสียสละ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมียู่ในตน) 3) สปัจริยธรรม คือ ธรรมที่ทำให้คนเป็นสัตบุรุษหรือธรรมที่ทำให้เป็นคนดี 7 ประการ คือ อัมมัญญา (เป็นผู้รู้จักเหตุ) อัตถัญญา (เป็นผู้รู้จักผล) อัตตัญญา (เป็นผู้รู้จักตน) มัตตัญญา (เป็นผู้รู้จักประมาณ) กาลัญญา (เป็นผู้รู้จักกาล) ปริสสัญญา (เป็นผู้รู้จักบริษัท) และ บุคคลปรปรัญญา (เป็นผู้รู้จักบุคคล) และอีกหนึ่งแนวคิดทางศาสนาที่สามารถนำมาใช้ในการลดปัญหาความขัดแย้งในสังคม ไม่ยากต่อการปฏิบัติและสามารถเข้าถึงได้โดยประชาชนในทุกระดับคือการรักษาศีลซึ่งหมายถึง ข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม มีความปกติสุข โดยเฉพาะการถือศีล 5 ซึ่งถือเป็นข้อปฏิบัติขั้นต้นอันประกอบไปด้วย การงดเว้นการฆ่าสัตว์ การงดเว้นการลักขโมย การงดเว้นการประพฤติผิดในกาม การงดเว้นจากการพูดเท็จ และงดเว้นจากดื่มสุราเมรัย ซึ่งจะเป็นการควบคุมความประพฤติให้เป็นปกติ และเมื่อทุกคนประพฤติเป็นปกติก็ย่อมที่จะไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสังคม อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคมได้อย่างแท้จริง

2. นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแผนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพุทธศาสนา

ยุทธศาสตร์และนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองโดยการนำหลักพุทธศาสนามาใช้ เกิดขึ้นจากมาตรการของคณะกรรมการสงฆ์ในการสร้างความปรองดองและสมานฉันท์เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคม การกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายแบบ top-down คือ คำสั่งถูกกำหนดจากหน่วยงานของรัฐแต่เพียงอย่างเดียว โดยกำหนดให้กรมการศาสนาเป็นหลักสำคัญในการขับเคลื่อนจากยุทธศาสตร์ 4 ประการ คือ ส่งเสริม สนับสนุน บทบาทของภาคคณะสงฆ์ องค์การทางศาสนาในการนำมิตินาสิกมาแก้ไขปัญหาวิกฤติของชาติ/พัฒนาวิถีกระบวนการขับเคลื่อนนำมิตินาสิกมาสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย/

การสร้างค่านิยมและปลูกจิตสำนึกให้คนไทย ประองตองสมานฉันท์ และพัฒนาระบบการบริหารจัดการขับเคลื่อนงาน เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้มีประสิทธิภาพนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการนำเอาหลักทางศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่าน เริ่มตั้งแต่กระบวนการในการสร้างค่านิยมการปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชาติเกิดความปรองดองสมานฉันท์ นับได้ว่าเป็นการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาคือตรงจุด เนื่องจากสถาบันศาสนาเป็นสถาบันหลักที่เสริมสร้างความมั่นคงของชาติ และมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาวิกฤตของชาติมาโดยตลอด

ปัจจัยประการสำคัญที่มีผลต่อการจัดการความขัดแย้งคือ ความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่ต้องขับเคลื่อนทั้งองคาพยพภายใต้ยุทธศาสตร์และนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองโดยหลักพุทธศาสนา โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติด้วยมิติศาสนาแบ่งบทบาทหน้าที่ออกเป็น 11 ส่วนงาน เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานโดยภาคส่วนต่างๆ นั้นมีความครอบคลุมและมีโครงสร้างตามสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจนตั้งแต่ในระดับเชิงนโยบายที่ถูกกำหนดจากส่วนกลางลงสู่ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ตามสายการบังคับบัญชาของระบบราชการ ซึ่งถือว่าเป็นเหมือนจุดอ่อนของโครงการเพราะทำให้หน่วยงานในระดับล่างขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการดำเนินงานเพราะเป็นเพียงผู้ปฏิบัติเท่านั้น ซึ่งความสำเร็จในการจัดการความขัดแย้งจำเป็นต้องให้ภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้กำหนดแนวทางร่วมกัน

3. กระบวนการจัดการความขัดแย้ง และสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนา ภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดเชียงราย

การดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักษาศีล 5" ของจังหวัดเชียงรายได้มีการดำเนินการตามกรอบระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ โดยได้จัดทำข้อตกลงความร่วมมือการปฏิบัติราชการ (MOU) ระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดกับหัวหน้าส่วนราชการและจัดแถลงข่าวเปิดตัวโครงการฯ ในวันที่ 27 มิถุนายน 2557 และในวันที่ 2-3 กรกฎาคม 2557 ต่อมาจึงได้ทำการประชุมชี้แจงแผนงานขับเคลื่อนโครงการร่วมกับนายอำเภอ ท่านัน ผู้ใหญ่บ้าน และส่วนราชการประจำอำเภอต่างๆ จำนวน 18 อำเภอ เพื่อขอความร่วมมือประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนสมัครเข้าร่วมโครงการฯ ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด แต่อย่างไรก็ตามพบว่าในการดำเนินโครงการก็พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการหลากหลายประการ

ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องความรู้ความเข้าใจของตัวผู้ดำเนินโครงการและประชาชนต่อการเข้าร่วมโครงการฯ ปัญหาการไม่ได้รับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณ ปัญหาการปรับเปลี่ยนข้อมูลพื้นฐานจากเดิมใช้ข้อมูลผู้นับถือศาสนาพุทธมาเป็นข้อมูลประชากรพื้นฐานประจำจังหวัด ส่งผลให้ยอดการสมัครเข้าร่วมโครงการฯ ลดลง ปัญหาเกณฑ์การวัดผลประเมินผลซึ่งไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างยอดจำนวนการสมัครเข้าร่วมโครงการฯ กับการลดปัญหาความขัดแย้งหรือการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของประชาชนในสังคม ปัญหาการไม่ได้รับความร่วมมือในการสมัครเข้าร่วมโครงการฯ เป็นต้น จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ในปัจจุบัน (สิงหาคม 2559) ยอดการสมัครเข้าร่วมโครงการฯ ในภาพรวมของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 46.29 โดยที่จังหวัดเชียงรายอยู่ในระดับร้อยละ 52.42 เป็นลำดับที่ 13 เมื่อเปรียบเทียบกับอีก 77 จังหวัด ซึ่งถือว่าเป็นไปตามเป้าหมายของโครงการฯ แต่อย่างไรก็ตามภายใต้กรอบการดำเนินโครงการฯ ในระยะยาว คือ ภายในเดือนกันยายน 2560 ซึ่งกำหนดว่าจะต้องมีพุทธศาสนิกชนสมัครเป็นสมาชิกเข้าร่วมโครงการฯ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายต่อการดำเนินโครงการฯ ที่เหลือเวลาอีกเพียงประมาณ 1 ปี ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายต่อการทำงานของคณะกรรมการทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านในการดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักษาศีล 5" ของจังหวัดเชียงรายว่า จะสามารถเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้หรือไม่ท่ามกลางอุปสรรคและปัญหาในการดำเนินโครงการฯ หลากหลายประการ

อภิปรายผลการวิจัย

หากกล่าวถึงความขัดแย้งทางการเมืองไทยนั้นนับว่าปัญหาเรื้อรังมานาน ซึ่งอาจจะยึดเอาเหตุการณ์ปฏิวัติเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นจุดตั้งต้นที่ก่อให้เกิดข้ออ้างทางการเมืองขึ้นโดยแบ่งเป็นกลุ่มก๊กต่างๆ อย่างชัดเจน ในรูปแบบของคู่ตรงข้ามผ่านวาทกรรมระหว่างฝ่ายอนุรักษ์นิยมกับเสรีนิยม ซึ่ง วันชัย วัฒนศัพท์ (2547 : 16) แสดงทัศนะเกี่ยวกับความขัดแย้งไว้ว่า ความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป โดยมีสาเหตุมาจากวัตถุประสงค์ ความปรารถนา ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่ไม่สามารถเข้ากันได้ เช่นเดียวกับ อรุณ รักธรรม (2538 : 86) ที่กล่าวว่าความขัดแย้งคือ การต่อสู้ การทำสงคราม ความไม่ลงรอยกัน การคัดค้านซึ่งกันและกันหรือการเข้ากันไม่ได้ ซึ่งการฝังรากลึกของอุดมการณ์ทางการเมืองในลักษณะของความขัดแย้งระหว่างคู่ตรงข้ามได้ตกย้ำให้เห็นอย่างเด่นชัดในช่วงหลังผ่านเหตุการณ์ทาง

การเมืองไทยไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516/6 ตุลาคม 2519/พฤษภาทมิฬ 2535/เมษายน 2553 จนแม้แต่กระทั่งในช่วงปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งทางการเมืองไทยที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องมิได้ลดน้อยถอยลง โดยเฉพาะในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมาความขัดแย้งทางสังคมดังกล่าวได้ขยายตัวนำมาซึ่งการแบ่งประชาชนออกเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจน ภายใต้เงื่อนไขความแตกต่างของอุดมการณ์ทางการเมืองจนเกิดการปะทะทางความคิดที่แผ่กว้างด้วยความขัดแย้งและแตกแยกอย่างรุนแรงในสังคมไทย นำมาซึ่งการรัฐประหารถึง 2 ครั้ง โดยเฉพาะในการรัฐประหารครั้งหลังซึ่งกระทำโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งภายหลังได้จัดตั้งรัฐบาลและได้กำหนดแนวทางการแก้ปัญหาของประเทศไว้เป็น 3 ระยะ โดยเฉพาะในระยะแรกได้มุ่งเน้นระงับยับยั้งความแตกแยก ยุติการใช้กำลังและอาวุธสงครามอันก่อให้เกิดความรุนแรง มุ่งนำความสุขกลับคืนมาสู่บ้านเมือง โดยรัฐบาลได้กำหนดนโยบายการสร้างความปลอดภัยและสมานฉันท์ของคนในชาติด้วยมิติทางศาสนา ซึ่งได้รับการตอบรับและความร่วมมืออันดีจากมหาเถรสมาคมโดยยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนที่สำคัญคือ การสร้างค่านิยมและปลูกจิตสำนึกให้คนไทย ปกป้องสมานฉันท์ รวมทั้งพัฒนาระบบการบริหารจัดการขับเคลื่อนงานเสริมสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้มีประสิทธิภาพ

นำมาซึ่งการเกิดขึ้นของโครงการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักษาศีล 5" ซึ่งเป็นการบูรณาการความร่วมมือทั้งจากคณะสงฆ์ ภาคส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ภาคเอกชน องค์กร สมาคม มูลนิธิ และภาคประชาชน ตลอดจนทั้งองค์กรเครือข่ายความร่วมมือทางพระพุทธศาสนา ทุกภาคส่วนในรูปของคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการสร้างสังคมประเทศไทย ให้มีความปลอดภัยสมานฉันท์ ลดปัญหาความแตกแยกและสร้างความมั่นคงให้กับสังคม นำเอาหลัก "ศีล 5" มาเป็นแก่นแกนในการสร้างความความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งการรักษาศีล 5 เป็นการควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมทั้งทางด้านกาย วาจา และใจ เพื่อไม่ให้ประพฤติเบียดเบียนผู้อื่นในสังคมส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ดังข้อค้นพบจากการศึกษาของ พระมหาพรานนท์ ฐิตานนโท (2545) ที่แสดงให้เห็นว่าหลักศีล 5 นั้นมีสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างสันติภาพ โดยถือเป็นรากฐานจริยธรรมทางสังคมที่จะส่งผลให้สันติภาพเกิดขึ้นและดำรงอยู่ ดังนั้นเพื่อสนับสนุนการสถาปนาสันติภาพขึ้นในสังคม ทั้งปัจเจกบุคคล และสังคม รัฐควรประสานสามัคคีกันดำเนินการให้ทุกส่วนได้ยึดศีล 5 เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐาน กำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติ ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมต่อสังคม

อย่างไรก็ตามการนำศีล 5 มาปรับใช้เพื่อสร้างความปรองดองและลดความแตกแยกในสังคมกลับพบปัญหาและอุปสรรคหลากหลายประการ ภายหลังเมื่อได้จัดทำโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักษาศีล 5" โดยเฉพาะการกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณที่ให้พุทธศาสนิกชนสมัครเป็นสมาชิกในระดับครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงานสมัครเข้าร่วมโครงการฯ และรักษาศีล 5 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ของหมู่บ้าน/ชุมชน ภายในเดือนกันยายน 2560 ซึ่งเป็นช่วงเวลาดำเนินการโครงการฯ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องยากที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามเป้าที่กำหนดไว้ (ณ ปัจจุบัน (สิงหาคม 2559) มียอดผู้สมัครเข้าร่วมโครงการฯ ในภาพรวมทั้งประเทศ เพียงร้อยละ 46.29) และยังไม่แนับรวมปัญหาอีกหลายประการในการดำเนินโครงการฯ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเร่งรัดการสมัครเข้าร่วมโครงการฯ จนนำมาซึ่งการร้องเรียน เช่น การที่มีชื่อเป็นผู้เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งที่ไม่เคยสมัคร เป็นผู้เสียชีวิต หรือเป็นบุคคลต่างศาสนามารวมไปถึงการที่ไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ให้เห็นอย่างชัดเจนได้ว่า การที่มีผู้สมัครเข้าร่วมโครงการฯ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ของหมู่บ้าน/ชุมชนจะนำมาซึ่งการลดความขัดแย้งและสร้างความปรองดองในสังคมได้อย่างไร

สำหรับการดำเนินโครงการฯ ในจังหวัดเชียงรายในภาพรวมแม้จะมีการขับเคลื่อนและดำเนินการเป็นไปตามกรอบและแนวทางที่คณะกรรมการดำเนินโครงการฯ ได้กำหนดไว้ แต่ก็พบปัญหาในการบริหารจัดการคล้ายคลึงกัน เช่น การที่ประชาชนไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน เนื่องจากเป็นผู้ไร้สัญชาติ ส่งผลให้ไม่สามารถกรอกข้อมูลในระบบ, ปัญหาการขาดการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ รวมไปถึงการขาดความชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติและการประเมินโครงการฯ อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การกำหนดเกณฑ์ในเชิงคุณภาพที่กำหนดให้พุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่าปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยการปฏิบัติตามหลักศีล 5 เพื่อให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้งสร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ทำให้สังคมสงบร่มเย็นและมีความสุขอย่างยั่งยืนนั้น มีความเป็นนามธรรมสูงมาก ยากต่อการการปฏิบัติและการประเมินผลการดำเนินการ จากประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงกลายเป็นคำถามสำคัญต่อการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักษาศีล 5" ในพื้นที่จังหวัดเชียงรายว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ได้วางไว้ และสามารถลดความขัดแย้งและสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคมได้มากน้อยเพียงใด

(ในการศึกษาการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดเชียงราย ได้ทำการศึกษาในระยะเวลาเพียงส่วนหนึ่งของการดำเนินโครงการฯ ซึ่งระยะเวลาในการดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักษาศีล 5" กำหนดเวลาในการสิ้นสุดโครงการในเดือน กันยายน พ.ศ. 2560 ดังนั้นข้อมูลที่น่ามาใช้ในการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษาจึงยังไม่ครอบคลุมในทุกประเด็น และอาจมีประเด็นในการศึกษาที่น่าสนใจเพิ่มเติมภายหลังสิ้นสุดการดำเนินโครงการ)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้

1.1 การสร้างความปรองดองและแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ประเด็นสำคัญคือการสร้างความเข้าใจของคู่ขัดแย้งผ่านการพูดคุย ทั้งในระดับกลุ่มแกนนำและกลุ่มประชาชน ผู้ได้รับผลกระทบเพื่อแสดงทัศนะและสร้างความเข้าใจ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนิน

1.2 การจัดทำยุทธศาสตร์ มาตรการ และแผนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนา หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับรอง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สถาบันการศึกษา หรือสภาวัฒนธรรมหมู่บ้าน ฯลฯ ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานในระดับปฏิบัติ ควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมและเสนอข้อคิดเห็น ในขณะเดียวกันประชาชนในฐานะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการดำเนินโครงการ ควรมีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการในระดับอำเภอหรือในระดับจังหวัด ในการให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็น เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงและจัดทำโครงการให้ตอบสนองเป้าหมายที่วางไว้อย่างแท้จริง

1.3 ควรมีการปรับปรุงกระบวนการดำเนินโครงการฯ โดยเฉพาะการเก็บข้อมูลเชิงสถิติในประเด็นการสมัครเข้าร่วมโครงการฯ ให้สามารถปฏิบัติได้จริง เช่น การลดเกณฑ์ร้อยละของจำนวนผู้สมัคร หรือการลดความสำคัญกับตัวเลขการสมัครเข้าร่วมโครงการลงไป โดยเป็นเพียงข้อมูลยืนยันพื้นฐานในการเข้าร่วมโครงการ แต่ควรสร้างกิจกรรมหรือแนวทางการปฏิบัติซึ่งสามารถสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างแท้จริง

1.4 ควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการฯ ให้มากขึ้น เนื่องจากโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ถือได้ว่าเป็นโครงการที่มีความสำคัญ มีการกำหนดเป็นนโยบาย

ยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินงานทั้งในระดับประเทศลงมาถึงในระดับท้องถิ่น มีความเกี่ยวพันกับองค์กรภาคส่วนจำนวนมาก แต่กลับไม่มีการสนับสนุนงบประมาณอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการสนับสนุนงบประมาณอย่างเหมาะสม จะนำมาซึ่งการขับเคลื่อนโครงการฯ ได้อย่างต่อเนื่อง

1.5 ในการกำหนดเกณฑ์เชิงคุณภาพ ควรกำหนดรายละเอียดหรือกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริงและสามารถวัดผลประเมินผลในเชิงรูปธรรมเพื่อให้การดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถตอบโจทย์และเป้าหมายในการลดความแตกแยกและสร้างความปรองดองในสังคม

1.6 ในการดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 นอกจากจะมีการกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัดทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพรวมถึงกรอบการประเมินต่าง ๆ แล้ว ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งอันจะเป็นตัวส่งเสริมให้ลดความแตกแยกและสร้างความปรองดองในชุมชนได้เป็นอย่างดี คือ การนำวัดกลับมาเป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อเชื่อมโยงประสานคนในชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน วัดมิใช่เพียงผู้ทำหน้าที่ในทางพิธีกรรมหรือที่พึ่งทางจิตใจของคนในชุมชนแต่ วัดจะต้องปรับบทบาทและหน้าที่ของตนให้ทันกับยุคสมัย โดยเฉพาะการเป็น "แหล่งเรียนรู้" ให้คนทุกเพศ ทุกวัย ในชุมชนได้มีกิจกรรม ร่วมพบปะ พูดคุย อันจะนำมาซึ่งความสามัคคีของคนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะพิเศษ เช่น พื้นที่ที่มีปัญหาความขัดแย้งอย่างชัดเจน พื้นที่ที่มีจำนวนผู้สมัครเข้าร่วมโครงการฯ มากหรือน้อย เพื่อให้เห็นภาพในทิศทางที่หลากหลายและเพื่อให้ได้ประเด็นที่ครอบคลุมการดำเนินโครงการฯ มากขึ้น

2.2 เนื่องจากโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักษาศีล 5" มีระยะเวลาในการดำเนินโครงการฯ ยาวนาน (มิถุนายน 2557 - กันยายน 2560) ซึ่งในช่วงเวลาในการทำงานวิจัยขั้นนี้ยังไม่สิ้นสุดโครงการฯ ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนจึงควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าวภายหลังการดำเนินโครงการฯ เพื่อเป็นการประเมินผลการดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักษาศีล 5" ว่าสามารถเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ได้มากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

- ถนนอมจิตร เอี่ยมไพโรจน์. (2556). การนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2554). แนวทางพุทธศาสนากับการสร้างสังคมปรองดองและ
ความมั่นคงแห่งชาติ ภายใต้บริบทด้านการศึกษาและอัตลักษณ์ท้องถิ่น. สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2559). ฝ่าทางตันวิกฤติประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2559,
จาก <http://www.thairath.co.th/content/73086>
- พระมหาวรานนท์ ฐิตานนโท. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างศีล 5 และสันติภาพในสังคม
: การศึกษาเชิงวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์.
- พระไพศาล วิสาโล. (2550). สร้างสันติด้วยมือเรา. ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี: นครปฐม.
- พิชญา สุโกส. (2555). การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองไทย ระหว่าง พ.ศ. 2547-
2553. เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลงานวิจัย มหาวิทยาลัยพายัพ.
- รายงานการวิจัยการสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ. (2555). เอกสารรายงานคณะกรรมการ
วิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางการสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ สถาผู้แทนราษฎร.
สถาบันพระปกเกล้า.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2555). การสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ. สถาบันพระปกเกล้า:
กรุงเทพฯ.
- สีบวงษ์ สุขะมงคล. (2557). การบริหารจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย
ระหว่างปี พ.ศ. 2544 - 2555. วารสารเกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2557.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2534). ความขัดแย้ง การบริหารเพื่อการสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ตะเกียง.
- อรุณ รักษธรรม. (2523). การพัฒนาองค์การเพื่อการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.